

bij Coetzee's Dagboek van een slecht jaar

In het filosofisch gedeelte van zijn nieuwste roman vraagt grumpy old man Coetzee zich af of het economische model van competitie en concurrentie geen economische vertaling is van het oorlogsmodel. En net zoals men de oorlog kan afwijzen en voor vrede kiezen, kan men de keuze maken voor samenwerking in plaats van elkaar de duvel aan te doen.

Is het niet contradictorisch dat we nu al jaren leven in een Europese economische unie en nog altijd moeten horen dat onze bedrijven competitief moeten zijn tegenover de buurlanden? Als de EU inderdaad een unie is, hoe kan men deze rivaliteit door middel van fiscale voordelen en verhoogde productiviteit dan blijven verantwoorden?

Het eerste en allesoverheersende geloofsartikel in het credo van de EU is de liberalisering. Vandaag stellen we in de polemiek omtrent Total vast dat de Belgische regering niet eens het recht heeft om ethische voorwaarden in de overheidscontracten op te nemen. De EU wil zijn liberalisering – wat vrijmaking betekent – opdringen aan Afrika: gaat dit proces de Afrikanen vrijer maken, hen meer welvaart bezorgen?

Liberalisering of verhoogde competitiviteit zorgt ervoor dat bedrijven uitwijken naar lageloonlanden met inbegrip van sweat shops en kinderarbeid waardoor wij als consumenten medeplichtig worden gemaakt aan uitbuiting: is dit vooruitgang?

Dan heb ik het nog niet gehad over die andere uitwassen: vermijdbare transporten van levend vee, garnalen etc zonder alle kosten en in het bijzonder de milieuschade en het dierenleed in rekening te brengen.

Wat ons eigen land betreft waarin we beter doen wat we zelf doen: Heeft het zin dat in Vlaanderen de haven van Antwerpen concurreert met die van Zeebrugge? Is het niet veel logischer om de taken te verdelen en elk zijn specialisatie te laten ontwikkelen zodat ze complementair worden?

Niet zo lang geleden heeft Vlaams minister van economie Fientje Moerman de maximumbroodprijs losgelaten met als argument dat daardoor meer concurrentie zou ontstaan en bijgevolg een lagere broodprijs. Iedereen kan bij de bakker nagaan of de prijs van het brood inderdaad is gedaald.

Ruimer gezien: waarom zou een Vlaams farmaceutisch of automobielbedrijf in de clinch moeten gaan met een Duits, Frans of Zweeds? Hebben wij als Europeanen enig voordeel bij werkloze Duitsers of omgekeerd gaan zij erop vooruit wanneer ze achteraf moeten bijspringen om achtergebleven regio's te subsidiëren?

En nog ruimer, op wereldschaal gezien: waartoe kan het huidige onaantastbaar gewaande conflictmodel leiden dan tot sociale afbraak, verspilling van grondstoffen en energie, en tot geregeld een militair conflict in een voor ons marginaal gebied? Alleen al dat 'marginale' begint steeds duidelijker centraal te liggen: een oorlog in het Midden-Oosten tast niet alleen onze economie aan,

maar dringt zich in onze samenlevingen binnen in de vorm van een permanente dreiging met aanslagen.

Hoe gaan we de vluchtelingenstromen uit Afrika, Oost-Europa en verder afgelegen conflictgebieden buiten de deur kunnen houden als we ons blijven fixeren op het kortzichtige marktmechanisme dat niets anders is dan economisch darwinisme: het recht van de sterkste dat wij uitoefenen in de waan dat wij voor eeuwig en drie dagen de sterkste zullen blijven.

Een waangedachte inderdaad want nu al komen de Chinezen, de Indiërs en andere nieuwe 'economische tijgers'. En laten we ons geen illusies maken: de Chinezen evenaren ons weldra niet alleen in vindingrijkheid, zij overtroeven ons nu al inzake cynisme: zie hun neokolonialisme in Afrika.

Monopolies leiden ongetwijfeld tot arrogantie, zelfgenoegzaamheid en machtsmisbruik, maar we stellen vast dat het concurrentiebeginsel weinig vermag tegen schaalvergroting waarbij het ene bedrijf andere bedrijven opslokt en we telkens vergeefs uitkijken naar betere dienstverlening, betere producten of productiemethodes en meer tewerkstelling.

Kortom, het conflictmodel voert ons als lemmingen naar de afgrond en de lemmingen klemmen zich vast aan hun beleggingsfonds, hun aandelenportefeuille die de moderne variant is van de amulet, van de heiligenscapulier waarop alle kogels zullen afketsen.

De idee van Coetzee is slechts een heropvissen van wat Feuerbach al onmiddellijk opmerkte na de lancering van Darwins meesterwerk: naast de zelfzuchtige 'struggle for life for the survival of the fittest' merk je in het dierenrijk voldoende voorbeelden van de overleving van de best georganiseerde, de meest coöperatieve levensvormen: ook de mens is net zo goed een altruïstisch wezen als een egocentrisch.

Waar het uiteindelijk op aankomt is de keuze waartoe we ons laten dwingen of toe willen laten verleiden: de bestending van het conflict of de coöperatie?

Onze officieel geproclameerde ethische codes zijn duidelijk: zowel de christelijke naastenliefde als de socialistische solidariteit als het humanistisch respect voor de mensenrechten laten maar één keuze over.

Er zijn dus andere machten, binnen en buiten ons, die aansturen op het tegenovergestelde: de eeuwige competitie waarvan het aantal eeuwen wel eens geteld zou kunnen zijn.

Staf de Wilde, Lappersfort Poets Society